

ГРАМЫКА З ВЁСКИ СТАРЫЯ ГРАМЫКІ

ШТРЫХІ ДА ПАЛІТЫЧНАГА ПАРТРЭТА

Такіх доўгажыхароў у сваім асяроддзі ні сусветная і савецкая дыпламатыя, ні ўрадавыя структуры не ведалі. Наш зямляк, партыйны і грамадскі дзеяч, дыпламат **Андрэй Андрэевіч Грамыка ў вышэйшых эшалонах улады адслужыў ні многа ні мала – 48 гадоў! Амаль паўстагоддзя – і не дзе-небудзь, а на самым пярэднім краі савецкага знешнепалітычнага жыцця.**

У «Беларускай энцыклапедыі» пра яго напісана:

«Грамыка Андрэй Андрэевіч (18.7.1909, в. Старыя Грамыкі Веткаўскага раёна Гомельскай вобласці – 2.7.1989), савецкі партыйны і дзяржаўны дзеяч, дыпламат. Двойчы Герой Сацыялістычнай Працы (1969, 1979). Доктар эканамічных навук (1956). Скончыў эканамічны інстытут (1932). З 1939 на дыпламатычнай службе. Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол СССР у ЗША (1943–46 і па сумяшчальніцтве пасланнік на Кубе) і Вялікабрытаніі (1952–53). Узначальваў савецкую дэлегацыю на Думбартан-Окс канферэнцыі 1944 і Устаноўчай канферэнцыі ААН (1945), удзельнічаў у рабоце Крымскай і Патсдамскай канферэнцый кіраўнікоў урадаў СССР, ЗША і Вялікабрытаніі (1945). Пастаянны прадстаўнік СССР у Савеце Бяспекі ААН (1946–48). Міністр замежных спраў СССР у 1957–85. Член ЦК КПСС (з 1956) і Палітбюро ЦК КПСС (1973–88). Першы намеснік старшыні СМ СССР (1983–85). Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР (1985–87). Дэпутат Вярхоўнага Савета СССР (1946–50, 1958–88). Аўтар працы «Знешняя экспансія капіталу: гісторыя і сучаснасць» (1982), успамінаў «Памятнае» (кнігі 1–2, 2-е выданне, 1990) і інш. Ленінская прэмія і Дзяржаўная прэмія СССР (1984). У Гомелі ўстаноўлены яго бюст».

**У СТОЗЕ СЕНА,
СА СЛОЎНІКАМ У РУКАХ...**

18 ліпеня 1909 года ў сям’і беларускіх сялян-беднякоў Андрэя Мацвеевіча і Вольгі Яўгенаўны Грамыкаў нарадзіўся сын. Нядоўга думалі, як назваць дзіця: бацькава імя Андрэй падабалася ўсім сваякам Грамыкам. І не толькі з іхняга роду... І вёскі дзве суседнія называліся Старыя і Новыя Грамыкі, і насельніцтва іх – больш як палова – мела такое ж прозвішча. Хапала Грамыкаў і ў іншых населеных пунктах Веткаўшчыны непдалёк ад Гомеля.

«Наш род – сялянскі, – згадаў пазней Андрэй Андрэевіч. – З тых хлебарабаў, што працавалі на сваім кавалачку зямлі ад зары да зары. І праваслаўнае прозвішча Грамыка ім акуратна запісвалі ў мясцовую царкоўную кнігу і ў афіцыйныя дакументы ўлад».

Ужо ў трынаццацігадовым узросце Андрэй спазнаў сапраўдную мужчынскую працу. Сям’і не хапала зямлі, каб вырасіць і назапасіць удосталь хлеба. Таму шукаў Грамыка-старэйшы працу, дзе толькі можна было. Дзесьці з 1922-га пачаў браць Андрэй Мацвеевіч сына на заробкі: нарыхтоўку драўніны, сплаў і дастаўку яе на прамысловыя прадпрыемствы Гомеля. Дапамагаў падлетак і ў хатняй гаспадарцы. Асабліва любіў сенакос: такую напружаную і важную пару!

...У другой палове 1970-х давялося мне быць у журналісцкай камандзіроўцы ў родных мясцінах Грамыкі. Павёў на Веткаўшчыне гамонку са сталага веку людзьмі. Не маглі мы, вядома ж, не згадаць Андрэя Андрэевіча. Адзін са старажылаў Старых Грамыкаў тады і расказаў мне вось такую гісторыю. Адноўчы касілі мужчыны сена, працаваліся як мае быць, прыселі адпачыць ды перакусіць... Бачаць, няма сярод іх Андрэя.

– Дзе ж твой хлапец? Заві абедаць, – звярнуліся аднавяскоўцы да Грамыкі-старэйшага.

– Не ведаю! – паціснуў той плячыма.

– Ды вунь, у стозе, слоўнік нейкі чытае! – удакладніў самы пільны з касцоў...

Андрэй Мацвеевіч быў чалавекам пісьменным і дасведчаным, Вольга Яўгенаўна – сардэчнай, міласэрнай і дабразычлівай. Карысталіся Грамыкі не толькі ў сваіх Старых Грамыках, але і ва ўсім наваколлі павагай і аўтарытэтам. Андрэй-старэйшы быў удзельнікам руска-японскай 1904–1905 гадоў і Першай сусветнай войнаў, пра падзеі якіх расказваў сыну шчыра і з ахвотай. На жаль, час усесаюзнай і сусветнай славы і прызнання сына бацька не пабачыў: у 1933 годзе Андрэй Мацвеевіч памёр...

Пра Вольгу ж Яўгенаўну Андрэй Андрэевіч згадваў наступнае: «Аб сваёй маме я праз усё жыццё пранёс самыя цёплыя ўспаміны. З дзіцячых гадоў здзіўляўся, як можа чалавек увесь час, не прысеўшы, працаваць. Любоў да кніг пераняў ад мамы. У вёсцы яе звалі «прафесарам». Дзіўна неяк гэта гучала, але яе так часта называлі і дарослыя, і дзеці: «Цётка Оля – прафесар». І цяпер памятаю душэўныя, пранікнутыя клопатам пра мяне словы мамы: «Ты любіш кнігі, і настаўнікі цябе хваляць. Табе трэба вучыцца... Можа быць, выйдзеш у людзі...».

Атрымаўшы такое блаславенне, «у людзі» ён выйшаў.

ВЕТКА, БАРЫСАЎ, МІНСК, МАСКВА. ДАЛЕЙ – УВЕСЬ СВЕТ!

Вучоба ў мясцовай сямігодцы давалася Андрэю лёгка, навукі ён засвойваў з задавальненнем. Шмат чытаў: перш за ўсё прыродазнаўчую, гістарычную, мастацкую літаратуру. Апошнюю любіў найбольш: завучваў на памяць не толькі многія вершы А. Пушкіна, але і вялікія ўрыўкі з прозы І. Ганчарова, І. Тургенева, М. Гогаля... Уздзельнічаў у школьнай мастацкай самадзейнасці, а калі на Гомельшчыне ў 1923 годзе пачалі стварацца першыя камсамольскія ячэйкі, юнакі і дзяўчаты Старых Грамыкаў выбралі яго сакратаром

сваёй пярвочнай арганізацыі. Тады яму, дарэчы, не было яшчэ і чатырнаццаці...

Сямігодка змянілася прафесійна-тэхнічнай школай у Гомелі. Вучоба і толькі вучоба была на першым плане ў Андрэя Грамыкі. На краіну Саветаў звалілася гора – памёр Ленін, і ён прыдумаў на гэта такія адказ-рэакцыю:

– Ленін памёр, але яго памочнікі – партыя – жывыя. Вось з ёй і будзем жыць!

З ёй, ленінскай Камуністычнай партыяй, ён і звязаў усё сваё жыццё.

Чарговай адукацыйнай прыступкай зусім яшчэ юнага Грамыкі стаў тэхнікум у Барысаве. Не было побач бацькі і маці, многія пытанні і праблемы даводзілася вырашаць самому, самастойна. Адно з такіх пытанняў стала практычна лёсавызначальным: у 1931-м бальшавіцкая арганізацыя горада на Бярэзіне прыняла 22-гадовага Андрэя Грамыку ў свае рады...

– Стаць камуністам марыў з таго часу, як пачуў, што ёсць такая партыя, якая выказвае і адстойвае інтарэсы народа, – напіша ён пазней, – а гэта было ў тых гады, калі пачаў разумець розніцу паміж бедняком і памешчыкам, паміж рабочым і капіталістам...

Думаю, гэта ён пісаў шчыра...

Там, у Барысаве, яго адразу ж выбралі сакратаром партыйнай ячэйкі.

У горадзе на Бярэзіне сустрэў і на ўсё жыццё пакахаў Андрэй Андрэевіч Грамыка Лідзію Дзмітрыеўну Грыневіч – студэнтку з вёскі Каменка, што пад Мінскам. У любові, згодзе і поўным узаемаразуменні яны пражылі звыш 55 гадоў!

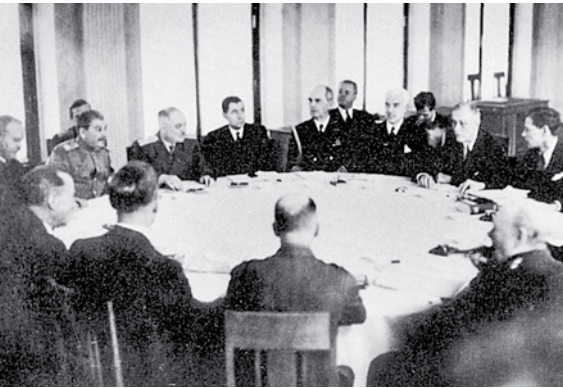
Пасля Барысава быў эканамічны інстытут у Мінску (пазней перайменаваны ў інстытут народнай гаспадаркі), на дзённым аддзяленні якога Грамыку давялося павучыцца ўсяго толькі два гады. Беларускай агульнаадукацыйнай школе патрэбны былі выкладчыцкія кадры, і яго – ужо добра падрыхтаванага маладога чалавекі і спецыяліста – прызначылі дырэктарам адной са школ на Дзяржыншчыне. Лідзія Дзмітрыеўна пайшла працаваць

Андрэй і Лідзія
Грамыкі. Пачатак
1930-х гадоў

заатэхнікам у мясцовы саўгас. У сям’і нарадзіўся сын Анатоль, і маладыя спецыялісты разлічвалі затрымацца тут надоўга. Аднак лёс распарадзіўся па-іншаму...

Аднойчы да дырэктара школы прыехаў прадстаўнік Цэнтральнага камітэта Камуністычнай партыі (большавікоў) Беларусі. Ён і перадаў Андрэю Андрэевічу прапанову з вышэйшага партыйнага органа паступіць на вучобу ў аспірантуру, якая толькі-толькі стваралася ў Мінску. Пад час сустрэчы з кіраўніком камісіі па яе стварэнні прафесарам Іванам Барысевічам Грамыка прыняў прапанову заняцца эканамічнай навукай.

У час перагавораў кіраўнікоў трох саюзніцкіх дзяржаў. Ялта, 1945 год

На паскоранае заканчэнне інстытута, здачу кандыдацкіх экзаменаў і паглыбленае засваенне марксісцка-ленінскай філасофіі, палітычнай эканоміі і англійскай мовы ў аспірантуры пайшлі наступныя два гады вучобы. І зноў паворот у біяграфіі: вясной 1934 года малады навуковец і яго сям’я атрымалі новы адрас для пераезду – Масква!

Вучоба ў аспірантуры Акадэміі навук СССР дала яму магчымасць яшчэ больш паглыбіць эканамічныя і агульнапалітычныя веды, пашырыць круггляд. Шмат чаго «ўзяў» Андрэй Андрэевіч ад сустрэч і душэўных гутарак з многімі вядомымі савецкімі і замежнымі рэвалюцыянерамі і грамадскімі дзеячамі: Мікалаем Марозавым, Белам Кунам, Вільгельмам Кнорыным, Емяльянам Яраслаўскім, Мартынам Лядавым і іншымі. У 1936 годзе ён паспяхова абараніў кандыдацкую дысертацыю і атрымаў накіраванне на працу старшым навуковым супрацоўнікам Інстытута эканомікі Акадэміі навук СССР. Па сумяшчальніцтву ўладкаваўся выкладчыкам палітэканоміі Маскоўскага інстытута інжынераў камунальнага будаўніцтва. Быццам бы ўсё вызначылася ўсур’ез і надоўга!

Але і на гэты раз яго лёсам распарадзіліся на версе...

У пачатку 1939 года Грамыку запрасілі ў камісію па кадрах Цэнтральнага камітэта ВКП(б). З ім гутарылі адразу два высокапастаўленыя савецкія партыйна-дзяржаўныя чыноўнікі: сакратар ЦК Георгій Малянкоў і народны камісар замежных спраў СССР Вячаслаў Молатаў. Праз некалькі тыдняў пасля той сустрэчы Андрэй Андрэевіч быў прызначаны на новую, нечаканую для сябе пасаду – загадчыка амерыканскага аддзела народнага камісарыята замежных спраў СССР.

«Узначальваць работу амерыканскага аддзела НКЗС мне давялося нядоўга, усяго каля паўгода, – напіша ён пазней. – Аднойчы мяне паклікаў да сябе ў кабінет адзін з кіраўнікоў наркамата і паведаміў:

– Вас выклікаюць у Крэмль, да Сталіна...»
У Крэмль?! Да самога таварыша Сталіна?!

ПОБАЧ З ПЕРШЫМІ АСОБАМІ...

– Таварыш Грамыка, мяркуецца накіраваць вас на работу ў пасольства СССР у ЗША ў якасці дарадцы...

Кожнае слова «правадыр народаў» казаў павольна, пільна сочычы за суб’яднамі. Выклаў сваё бачанне асноўных кірункаў дзейнасці будучага дыпламата ў савецка-амерыканскіх стасунках. Думкі Іосіфа Вісарыёнавіча тут жа падтрымліваў і коратка канкрэтызаваў Молатаў, які таксама прысутнічаў пры размове. А потым, параіўшы Андрэю Андрэевічу засяродзіцца на ўдасканаленні англійскай мовы, Сталін адпусціў яго – «збірацца ў дарогу»...

Азы практычнай знешнепалітычнай дзейнасці ў Вашынгтоне Андрэй Грамыка спасцігаў пад кіраўніцтвам тагачасных надзвычайных і паўнамоцных паслоў Савецкага Саюза ў Злучаных Штатах Амерыкі – спачатку К. Уманскага, потым – М. Літвінава. Апошні карыстаўся ў вышэйшых амерыканскіх колах вялікім аўтарытэтам. Сам прэзідэнт ЗША Ф. Рузвельт высока цаніў яго вопыт і веды, аднак практычная дзейнасць Літвінава не вельмі спрыяла паляпшэнню савецка-амерыканскіх адносін. Сталін, вядома ж, з падачы Молатава, гэта бачыў і адчуваў, таму і веў актыўны пошук новай кандыдатуры на адказную пасольскую пасаду.

Пасля нападу фашысцкай Германіі на Савецкі Саюз адносіны СССР і ЗША сталі развівацца яшчэ больш складанымі і супярэчліва. Станавілася ўсё больш відавочным: узначаліць пасольства ў Вашынгтоне павінен калі і не малады дыпламат, дык спецыяліст новай фармацыі, са свежымі, сучаснымі пазіцыямі і падыходамі да савецка-амерыканскіх палітычных стасункаў. Цяжка меркаваць, ці адсочваў сам Сталін біяграфію Грамыкі, яго ўзровень падрыхтаванасці і гатоўнасці заступіць на высокі, адказны і, скажам шчыра, небяспечны пост, аднак у 1943-м – ці не самым складаным і неадназначным у адносінах з амерыканцамі годзе – Андрэй Андрэевіч Грамыка заняў пасаду Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Савецкага Саюза ў Злучаных Штатах Амерыкі. Па сумяшчальніцтву яго прызначылі і спецыяльным пасланнікам СССР на Кубе.

Яму было тады 34 гады.

У час уручэння амерыканскаму прэзідэнту Франкліну Рузвельту даверчай граматы наваспечаны пасол Андрэй Грамыка сказаў: «Як пасол СССР у ЗША я буду працаваць у імя супрацоўніцтва паміж нашымі краінамі, умацавання саюзніцкіх адносін паміж імі». Простыя словы, практычнаму ажыццяўленню якіх наш слынны зямляк прысвяціў усё сваё жыццё, талент, веды, вопыт...

У Вашынгтоне, у пасольскай рэзідэнцыі, яму «заседжвацца» не дазвалялі. Зыход Другой сусветнай вайны быў практычна правызначаны, і вядучыя дзяржавы свету – перш за ўсё Савецкі Саюз і ЗША – павінны былі задумацца над пасляваенным уладкаваннем планеты. Ад пазіцый і дамоўленасцей менавіта гэтых супердзяржаў залежала будучыня свету.

Інтэрэсы СССР у гэтай справе і адстойваў Андрэй Андрэевіч Грамыка.

Саюзніцкія адносіны паміж Савецкім Саюзам, Злучанымі Штатамі і Вялікабрытаніяй выпрацоўваліся і рэгуляваліся на трох канферэнцыях кіраўнікоў гэтых дзяржаў. Да дзвюх з іх меў самае непасрэднае дачыненне А.А. Грамыка. На першай, якая праходзіла ў Тэгеране з 28 лістапада па 1 снежня 1943 года, ён не прысутнічаў, а вось на дзвюх на-

ступных – у Ялце (4–11 лютага 1945 года) і ў Патсдаме (17 ліпеня – 2 жніўня таго ж 1945) не толькі быў афіцыйным членам савецкай дэлегацыі, але і прымаў актыўны ўдзел у выпрацоўцы дакументаў.

Калі меркаваць па ўспамінах Грамыкі, яго калег і сяброў па дыпламатычнаму корпусу 1940-х – 1950-х гадоў, праблем ва ўзаемаадносінах Андрэя Андрэевіча з Іосіфам Вісарыёнавічам практычна не было. Сам Грамыка ні ў адным успаміне пра Сталіна падзе (!) нават не памкнуўся, што называецца, зрабіць заклад у адрас правадыра. Наадварот, у мемуарах ён піша: «Не памятаю выпадку, каб Сталін праслухаў ці недастаткова дакладна зразумеў нейкае істотнае выказанне сваіх партнёраў... Яго ўвага, памяць, здавалася, калі ўжыць параўнанне сённяшняга дня, нібы электронна-вылічальная машына, нічога не прапускілі... Яго турбавала думка аб тым, каб з поля зроку не выслізнула галоўнае – сутнасць пытанняў, што абмяркоўваліся...»

І далей – канкрэтна пра работу дэлегацыі Савецкага Саюза на Ялцінскай канферэнцыі: «Сталін упэўнена накіроўваў дзейнасць савецкай дэлегацыі. Гэта ўпэўненасць перадавалася ўсім нам, хто працаваў на канферэнцыі, асабліва тым, хто знаходзіўся за сталом перагавораў...»

Пісаліся гэтыя словы ў 1980-я. У павеіры лунаў яшчэ дух выкрыцця культуры асобы Сталіна. Хіба не мог Андрэй Андрэевіч паддацца «модзе» – кінуць каменьчык-другі ў бок «бацькі народаў», уласна ручна «засведчыць» і яго жорсткасць, і бесчалавечнасць, і круты нораў ды характар?

Не захацеў? Не адважыўся? Не думаю. Хутчэй за ўсё, ведаў справу больш глыбока і дасканалы, чым усе мы – простыя смяротныя...

«Нягледзячы на недахоп часу, Сталін усё ж знаходзіў магчымасць для работы ўнутры дэлегацыі, для гутарак, па крайняй меры, з тымі людзьмі, якія па сваім становішчы маглі выказаць меркаванні па праблемах, што разглядаліся, і якім даручалася

А.А. Грамыка
старшыня
на пасяджэнні
Савета Бяспекі ААН.
Сакавік 1947 года

Сустрэча прэзідэнта
ЗША Дж. Кенэдзі
з савецкай дэле-
гацыяй на чале з
А.А. Грамыкам на
XVI сесіі Генеральнай
асамблеі ААН.
Нью-Ёрк, 25 верасня
1961 года

падтрымліваць кантакты з членамі амерыканскай і англійскай дэлегацыяй», – пісаў А. Грамыка.

Сталін даручаў яму самыя важныя і складаныя справы. Ён давяраў Грамыку. І Андрэй Андрэвіч, як можна меркаваць, проста лічыў, што не мае маральнага права рабіць «разборкі» сталінскіх «палётаў»...

...У 1944-м па ўказанні Сталіна Грамыка ўзначаліў савецкую дэлегацыю на Думбартан-Окс канферэнцыі – папярэдняй нарадзе прадстаўнікоў чатырох вядучых дзяржаў свету (СССР, ЗША, Вялікабрытанія і Кітая) па пытанні стварэння Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Напярэдадні ў Маскве была падпісана Дэкларацыя аб усеагульнай бяспецы, і лідэры гэтых краін неадкладна запатрабавалі ад сваіх дыпламатаў рэалізацыі яе палажэнняў. Кіраўнікі знешнепалітычных ведамстваў двойчы збіраліся на вашынгтонскай прыгараднай віле Думбартан-Окс і выпрацавалі асноўныя палажэнні праекта Статута ААН. Самым вострым і спрэчным пытаннем стала праблема першапачатковага членства ў будучай арганізацыі. Савецкі бок у асобе Грамыкі прапаноўваў уключыць у лік дзяржаў – заснавальніц ААН усе 16 саюзных рэспублік СССР, аднак удзельнікі перагаворнага працэсу «далі дабро» толькі на ўключэнне трох з іх: Расійскай Федэрацыі, Украіны і Беларусі. Тым не менш і гэты факт заслужана лічыўся і лічыцца вялікай перамогай савецкай дыпламатыі.

У 1945 годзе сабралася Устаноўчая канферэнцыя па заснаванні Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. Дэлегацыю СССР на

ёй узначаліў А.А. Грамыка. Прадстаўнікі 50 дзяржаў – у тым ліку і Беларусі – урачыста падпісалі Статут ААН, засведчыўшы вялікае імкненне народаў свету да мірнага стваральнага жыцця.

Калі ААН афіцыйна пачала работу, Андрэю Андрэвічу прапанавана чарговая, не столькі ганаровая, колькі надзвычай адказная пасада Пастаяннага прадстаўніка Савецкага Саюза ў Савеце Бяспекі. Якраз тады – у 1946–1948 гадах – закладваліся асновы жыццядзейнасці ААН, фарміраваліся прынцыпы і метады яе ўплыву на сусветную супольнасць, і менавіта Грамыка выказваў, абгрунтоўваў і адстойваў пазіцыю краіны. У знешнепалітычных дакументах таго часу зафіксаваны сотні (!) дакладаў, выступленняў, справаздач, каментарыяў, рэплік савецкага прадстаўніка ў Савеце Бяспекі ААН, да якіх прыслухоўваліся апаненты. А.А. Грамыка трымаўся годна, выглядаў дастойным прадстаўніком такой вялікай, уплывовай і магутнай дзяржавы, як Савецкі Саюз!

Практычна не выяўлены намі і негатыўныя выказванні Андрэя Андрэвіча пра наступных кіраўнікоў дзяржавы – Мікіту Сяргеевіча Хрушчова, Леаніда Ільіча Брэжнева, Юрыя Уладзіміравіча Андропова, Канстанціна Усцінавіча Чарненку і, нарэшце, Міхаіла Сяргеевіча Гарбачова. Наадварот, у кожным з іх Грамыка цаніў і паважаў Асобу: неардынарную, заслужана вылучаную, сапраўды прызнаную тагачасным грамадствам. Дарэчы, Андропова, Чарненку і Гарбачова першымі асобамі савецкага дзяржаўна-палітычнага Алімпу «зрабіў» менавіта ён – Андрэй Грамыка...

«Гісторыя не заўсёды кроцьчы пракладзенай дарогай, – быў перакананы А.А. Грамыка. – Здраецца, яна робіць і скачкі. Пры гэтым можа не толькі адцягнуць на ўзбочыну моцную асобу і прымусяць яе славу згаснуць, але і вынесці на паверхню ўнутранага жыцця краіны і нават на міжнародную арэну людзей, што не карысталіся раней вялікай вядомасцю». Гэтыя словы, між іншым, ён адрасаваў... Жоржу Пампіду, прэзідэнту Французскай Рэспублікі. Але ж як поўна і аб'ектыўна адносяцца яны да дзеячаў савецкага часу!

...У 1957 годзе Грамыка прызначаны міністрам замежных спраў СССР. Наўрад ці мог тады прадбачыць тонкі дыпламат і выпрабаваны палітык і дзяржаўны дзеяч, што на гэту пасаду заступіць ажно на 28 гадоў! Колькі падзей – сусветнага і еўрапейскага маштабу, пад час якіх лёс чалавецтва быў на валаску ад катастрофы, а жыццё нашага грамадства залежала ледзь ці не ад аднаго тэлефоннага званка – адбылося за тры дзесяцігоддзі! Карыбскі крызіс, войны ў Лаосе, В’етнаме, Камбожды, Афганістане, іншыя лакальныя ваенныя канфлікты і непаразуменні... Да іх была прыцягнута ўвага ўсёй сусветнай грамадскасці, і чалавецтва з надзеяй і спадзяваннем глядзела перш за ўсё на Маскву. А там, узважаўшы і ацаніўшы тую ці іншую канкрэтную сітуацыю, лідэры савецкай дзяржавы – тры ж Хрушчоў, Брэжнеў, Андрэпаў, Чарненка, Гарбачоў – найперш прыслухоўваліся да думак, меркаванняў і высноў кіраўніка знешнепалітычнага ведамства СССР Андрэя Андрэевіча Грамыкі.

Паслябрэжнеўская генерацыя «новых» кіраўнікоў Савецкага Саюза паволі пачала адлучаць, адсоўваць яго ад канкрэтных спраў дзяржавы. У 1983 годзе яго «паралельна» зацвярджаюць першым намеснікам Старшыні Савета Міністраў СССР, а яшчэ праз два гады – у 1985-м – «сыслаюць» на ганаровую і нібыта адказную пасаду Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР, дзе А.А. Грамыка быў ужо не столькі ўплывовым дзеячам Камуністычнай партыі і савецкай дзяржавы, колькі іх «знешнім атрыбутам».

МЫ Ё ВЕНЕ ІМ СКАЗАЛІ...

З Андрэем Андрэевічам Грамыкам мне пашчасціла пабачыцца толькі аднойчы. Было гэта ў лютым 1984 года, калі член Палітбюро ЦК КПСС, міністр замежных спраў СССР А.А. Грамыка прыбыў у Мінск на сустрэчу з выбаршчыкамі 1-й гарадской Мінскай выбарчай акругі, якія вылучылі нашага слыннага земляка кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР. Сустрэча праходзіла ў Тэатры оперы і балета. Далёка не кожны працоўны калектыў меў магчы-

масць накіраваць туды свайго прадстаўніка: запрашальныя білеты практычна на сто працэнтаў выдаваліся камуністам, а ўваход у залу дазваляўся толькі пасля прад’яўлення партыйнага білета. Цяжка сёння прыгадаць, як гэта ўдалося рэдакцыі газеты «Звязда», дзе я тады працаваў, аднак факт быў адмысловы: запрашэнні «атрымалі» адразу два супрацоўнікі. З’яўленне Андрэя Андрэевіча на трыбуне зала вітала апладысмантамі. Мы з калегам сядзелі на першым радзе і выразна бачылі, як усё гэта ўсхвалявала Грамыку! Нават калі ён пачаў сваё выступленне, голас 75-гадовага аксакала савецкай знешняй і ўнутранай палітыкі дрыжэў...

У перапынку для журналістаў наладзілі так званую «лятучую» прэс-канферэнцыю з госцем. «Звяздзе» далі дазвол задаць Андрэю Андрэевічу толькі адно пытанне. І мы пацікавіліся ў міністра чаканымі вынікамі чарговых перагавораў савецкага і амерыканскага бакоў у сталіцы Аўстрыі – Вене.

Адказ Грамыкі тут варта прывесці, як кажуць у такіх выпадках, на мове арыгінала – гэта значыць, на рускай: «Мы у Вене нашым партнёрам по пераговорах казалі аднозначна: время «холодной войны» ушло в небытие».

Выраз «у Вене» спаўна і, што называецца, беспаваротна «выдаваў» беларускае паходжанне слыннага дыпламата. Аднак ва ўсіх афіцыйных і неафіцыйных даведніках і энцыклапедыях нацыянальнасць Грамыкі адзначалася як «рускі». Гэта акалічнасць, хутчэй за ўсё, так і застанецца загадкай гісторыі...

Вердыкт-заклучэнне аб шматграннай і багатай біяграфіі і дзейнасці А.А. Грамыкі напіша Гісторыя – самы верны, дакладны і справядлівы суддзя.

Час выбраў нас – не мы яго!

Час выбраў і Яго – Андрэя Андрэевіча Грамыку: нашага земляка, сапраўднага Героя Бацькаўшчыны...

Анатоль МЯСНІКОЎ ■

Візіт міністра замежных спраў СССР А.А. Грамыкі ў Мінск. Чэрвень 1974 года. Злева направа: А.А. Грамыка, А.Е. Гурыновіч, С.В. Прытыцкі